

TÖRTÉNELMI ARCKÉPEK HISTORICAL PORTRAITS

Dunkel Zoltán

Magyar Meteorológiai Társaság, 1024 Budapest Kitaibel Pál utca 1., dunkel.z@met.hu

DÉSI FRIGYES

Budapest, 1912. január 12. – Budapest, 1978. április 26.

A Meteorológiai Szolgálat sorrendben 15. vezetője nemcsak a mind-ezidáig leghosszabban, hanem a legtöbb minőségben is regnáló vezetője volt az intézménynek. Volt parancsnok, igazgató, s végül elnök. Az intézet elnevezése is többször változott működése során, *Országos Meteorológiai és Földmágnassági Intézet*ből *Országos Meteorológiai Intézet*, majd *Országos Meteorológiai Szolgálat* lett. Az alatt a 8507 nap alatt, amit az igazgatói székben töltött, hihetetlen vezetési koncentrációt is megvalósított, olyat, amit előtte, s valószínűleg utána se fog soha senki létrehozni. Az Intézet igazgatása mellett ő volt az ELTE Meteorológiai Tanszékének a vezetője, magára vállalta az *Időjárás*, majd a *Léggör* szerkesztőbizottságának vezetését, s 1955 és 59, valamint 1964 és 73 között a Meteorológiai Társaság elnöklését is. Élettörténete bővelkedik eseményekben. Nemcsak azért mozgalmas ez az életút, mert pályafutása során magasra emelkedett, hanem azért is, mert egy olyan történelmi koron ívelt át, amely az ország életében is igencsak eseménydús korszak volt. Budapesten, a IX. kerületben született *Docskál Lipót* és *Bíró Mária* egyetlen gyermekeként. Az Eötvös József Gimnáziumban tett érettségi vizsga után a budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem matematika-fizika tanári szakán 1934. szeptember 26-án szerzett középiskolai tanári oklevelet, kiváló eredménnyel. Az egyetem évei alatt nyelveket tanult, foglalkozott pszichológiával és költéssel. Aktívan részt vett az egyetemi ifjúsági szervezet munkájában. 1934. október 1. és 1935. október 1. között Tolnán katonai szolgálatot teljesített. Karpaszományos őrmesterként szerelt le. 1935. május 10-i dátummal kapta meg a névmagyarosítási végzését. Neve Docskálról Désire változott. 1937. június 15-én lépett be az OMFI-ba. Csapadék feldolgozásokat végzett, klímaészleléseket folytatott, bentlakásos észlő volt. 1939. április 15-én a Magyar Királyi Légierő hivatásos állományába lépett át. Mátyásföldön és Budaörsön repülő időjelzői beosztásban teljesített szolgálatot. Ekkor kötött házasságot *Békési Margittal*. Ebből a házasságából ikergyermekei születtek. 1942. júniustól szeptemberig a keleti fronton szolgált. A frontszolgálat után Budaörsön időjelző századparancsnoki beosztásba került. 1944. október 28-án doktori szigorlatot tett. Egyetemi doktori disszertációjának címe: *A nedves hőmérséklet alkalmazása a zivatarelemezésben*. 1945. január 18-án szovjet hadifogságba esett. A fogolytáborban antifasiszta aktivista funkciót vállalt. 1947 októberében szabadult. Kiszabadulásában antifasiszta tevékenysége mellett valószínűleg szerepe volt *Réthly Antal*nak a MASZOVLET szovjet vezetőjének írt kikérő levelének is. Hazatérése után folytatta katonai meteorológusi pályafutását, immár a Magyar Néphadseregben. 1948. július 22-én belépett a kommunista pártba, a Magyar Dolgozók Pártjába. 1949-ben kinevezték a Repülő Időjelző Központ parancsnokának. A Földművelésügyi Minisztérium felügyelete alá tartozó OMFI-ban váratlanul letartóztatták és Recskre száműzték Tóth Gézátt. A hatalmat átvevő „munkásigazgató” elkezdett „rendet csinálni”. A szakmai káosztól és összeomlástól az mentette meg az intézetet, hogy a Honvédelmi Minisztérium alá rendelték, eltávolították a munkásigazgatót, s helyette 1950. december 15-én alezredesi rangban lett Dési az OMI parancsnoka, miközben a geofizika kivált az intézetből. Az OMI új létszáma az átszervezések után 139 fő volt. Az intézet rendbetétele mellett az új parancsnok a tudományos életben is aktivizálta magát. 1951. február 19-én az MTA III. osztály titkára lett. Ettől az évtől ő az *Időjárás* szerkesztő bizottságának elnöke, egészen

1977-ig. 1951 márciusában részt vett Párizsban az IMO utolsó és a WMO első kongresszusán. Az 1953-as év nagy változást hozott az Intézet életében. A felügyeletet a Minisztertanács Hivatala vette át, a parancsnokból igazgató lett.

Ebben az évben, védés nélkül megkapta a fizikai tudományok kandidátusa címet. 1953. szeptember 1-én egyetemi tanárrá nevezték ki. 1953-ban újból megnősül, feleségül veszi *Proswimmer Edit*et. E házasságából három gyermeke született. 1956. november 4-én – a szovjet csapatok Budapest elleni támadása során – lakását találta érte, kisleánya a kezei között halt meg. Az év végén belépett az újjászervezett pártba, az MSZMP-be, amiben tagszervező munkát is vállalt. 1957-ben az MSZMP kongresszusán küldött volt, 1958-ban országgyűlési képviselővé választották. 1960-ban az Interparlamentáris Unió magyar-olasz tagozatának elnöke lett. 1963-ban ismét megválasztották képviselőnek, s egyúttal tagja lett a kollektív államfői testületnek, az Elnöki Tanácsnak. 1966. december 1-én zártkörű védéssel *A léggöri egyensúly feltételei* dolgozatára megkapta a műszaki tudományok doktora fokozatot. Az OMI felügyelete 1967-ben ismét változott, a Magyar Tudományos Akadémia fennhatósága alá került. Dési tervei és elképzelései nagyon nagyívűek voltak, nem fértek bele az Akadémia profiljába. Az mindenesetre tény, hogy meteorológiai akadémiai kutatóintézet nem jött létre. 1968-tól a minisztériumi rangban lévő *Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság* lett az OMI gazdája. 1970-ben az OMFB elnökének felügyelete alatt új szervezet, a három intézetből álló Országos Meteorológiai Szolgálat jött létre, Dési elnöki címet kapott. 1971. május 27-én a jogszabályváltozások miatt lemondott tanszékvezető egyetemi tanári állásáról, 1974. március 27-vel saját kérésére nyugállományba vonult, s házasságot kötött *Antal Margittal*.

A visszavonult igazgató intenzív szépirodalmi tevékenységbe kezdett. Felolvasó esteket tar-

tott, költők társaságában mutatkozott. Irodalmi tevékenységét egészen 1978-ban bekövetkezett haláláig folytatta.

Kutatóként a főbb kutatási területei a léggör egyensúlyi feltételeinek értelmezése, különös tekintettel a zivatárook előrejelzésére; a meteorológiai állomáshálózatok sűrűségének meghatározása; a meteorológiai kutatások, szolgáltatások és a környezetvédelem meteorológiai modelljének gazdasági hatékonysága volt. 87 szakmai cikk fűződik a nevéhez. Nyolc egyetemi jegyzetet és tankönyvet írt. Ezek közül kiemelkedik a Dési-Rákóczi: *A Léggör dinamikája* című mű. Neve alatt jelent meg 25 ismertetés és bírálat. Népszerűsítő írásainak száma 33. Ezen kívül még publikált 50 filozófiai írást és 80 előszót. Az intézet életében és szervezetében hozzá kötődő legfontosabb változások: az Aerológiai Observatórium, a későbbi KLFi létrehozása Pestszentlőrincen, 1955-ben. Kutató bázisokat alakított ki, Martonvásáron (Agronometológiai Observatórium), Kecskeméten (Agronometológiai Observatórium) és Siófokon (Viharjelző Observatórium). Megalapította a Léggört 1956-ban. Többnyelvű tudományos folyóirattá alakította át a korábban inkább népszerűsítő jellegű *Időjárást*. Bevezette a *Beszámoló Kötetek* rendszerét, ami az 1990-es évekig fennállt, publikációs lehetőséget biztosítva a munkatársaknak.

Talán leghatásosabb eredménye, hogy külföldi ösztöndíjakat szerzett fiatal kutatóknak, s egy oly korban, amikor alig lehetett külföldre utazni, 20 tehetséges fiatal meteorológusnak lehetővé tette, hogy az Egyesült Államokban, Kanadában, Angliában és természetesen a Szovjetunióban tovább képezze magát, fejlessze nyelvtudását.

